

NY MUSIK

i samarbete med
Caroli församling

Flyglar på flankerna

– eller, om man så vill, flyglar på flyglarna

Zoltán Jeney: *Round* (1972)

John Cage: *Winter Music* (1957)

—paus—

Michael von Biel: *Für 2 Klaviere I, II, III* (1960–61)

Morton Feldman: *Two Pianos* (1957)

Christian Wolff: *Nocturnes* (2006)

Kristine Scholz – flygel

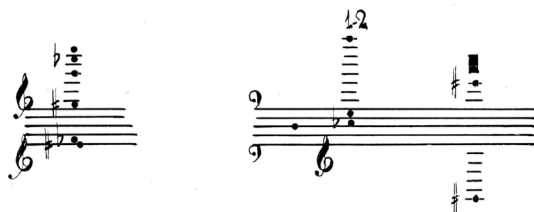
Mats Persson – flygel

Söndagen den 5 november 2017, kl. 16.00

Caroli församlingshem, Borås

Idén med två eller fler pianon som är utspridda i lyssningsrummet har sannolikt sitt ursprung i John Cages 50-tal. Det var då *Winter Music* tillkom, liksom *Music for Piano 1–84* (för allt från en till obegränsat många pianister), båda för övrigt verk som ingick i en minnesvärd Ny Musik-konsert 1989, betitlad Pianopianopianopiano, då åtta pianon var utplacerade i dåvarande musikskolans stora sal. Det är alltså ingen slump att det är kretsen kring John Cage och tonsättare influerade av honom som har skrivit musik som lämpar sig för det spatialt spretiga.

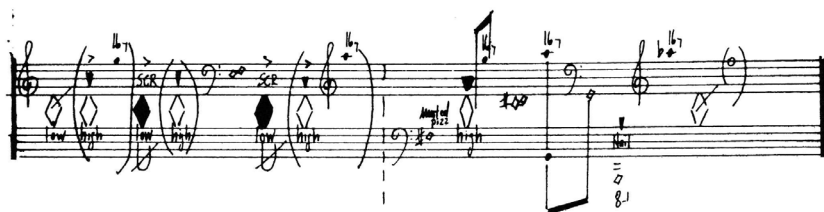
Zoltán Jeneys (f.1943) *Round* (1972) för piano, cembalo och harpa utspelar sig på så låg dynamisk nivå att instrumentens klangliga karaktäristika närmast suddas ut, ungefär som landskapets färger vid tät dimma. Här om någonsin passar Thoreaus ord in: "Sounds are merely bubbles on the surface of silence". Stycket bygger på fem olika tonkombinationer som presenteras både melodiskt och harmoniskt, och som roterar efter ett permutationsschema. Varje musiker har tolv notsidor, och kan börja var som helst och spela varvet runt fram till startpunkten. Rytmen är relativt fri och optiskt noterad. *Round* kan även framföras i version för två preparerade pianon, som då använder piano- och cembalostämmorna. Däremot strävar tonsättaren inte efter att pianona skall efterlikna trioklangen. Specifika preparationsmaterial föreskrivs inte, men de båda instrumentens klangfärg bör vara identisk. Även om musiken fortfarande är lågmäld, skall klangen vara så rik och sammansatt som möjligt. Musik med låg profil, närmast tapetmusik – dock inte profiltapet. En slät yta med små bubblor som skärper uppmärksamheten.

John Cages (1912–92) *Winter Music* (1957) för 1–20 pianister består av 20 onummerade sidor, som innehåller ett varierande antal klanger, från en enda till som mest 62. Klangernas placering på sidorna har styrts av ojämnheter i papperet. Allting annat har bestämts med hjälp av slumpmetoder: antalet klanger per sida, antalet toner per klang, var i notsystemet tonerna placerats, vilka förtecken och klaver som använts.

Tonsättarens föreskrifter är – som oftast vid den här tiden – specifika men kryptiska och ställer stora krav på noggrannhet men öppnar samtidigt för stor interpretatorisk frihet. I sammanfattning lyder de: allting är fritt med följande inskränkningar: klangerna spelas i noterad ordning, varje klang slås an i ett anslag (inga brutna ackord), toner som inte går att gripa skall förberedas som flageoletter, d.v.s. i förväg stumt nedtryckta tangenter.

I *A Year From Monday* (1968) skriver Cage om ett svenskt framförande 1958: ”Vi har nu spelat *Winter Music* ett otal gånger. Jag har inte hållit räkningen. I början när vi spelade det, tycktes pauserna vara mycket långa och ljuden föreföll helt separata, utan att störa varandra. Men i Stockholm, när vi spelade det på Operan som ett interludium i Merce Cunninghams och Carolyn Browns dansprogram i oktober ett år, märkte jag att det hade blivit melodiskt. Detta förutspådde Christian Wolff för flera år sedan. Han sade – vi promenerade längs 17:e gatan – han sade: ’Oavsett vad vi gör kommer det till slut att bli melodiskt’. Och vad mig anbelangar hände detta med Webern för årtal sedan...” (Wolff hävdar f.ö. i efterhand att han sade ”melodi” – inte ”melodiskt”, och det är ju onekligen en viss skillnad.)

Für 2 Klaviere I, II, III (1960–61) opus 1 är **Michael von Biels** (f.1937) första bevarade verk. Alternativa titlar (sådana är legio hos von Biel): *Klavier-Duo nr. 1*; *Für zwei Klaviere 1, 2, 3*; *Drei Klavierstücke für Morton Feldman* (”Dessa härmade i rätt hög grad Feldis egenart när det gäller att skriva ackord.”). Det är ingen tvekan om att den här musiken både klangligt och formmässigt snarare hör hemma i den amerikanska än den europeiska traditionen. Om ackorden således har sitt ursprung hos Feldman – som var von Biels kompositions lärare – är det klangliga uttrycket snarare besläktat med Cage, eller varför inte Christian Wolff? Hans *Sonata* för tre pianon från 1957 är inte långt borta, exempelvis. De tre styckena utvecklas mot allt större klanglig differentiering och interpretatorisk frihet.

1957 skrev **Morton Feldman** (1926–87) tre korta stycken, alla för piano. Två av dem delar den egenheten att alla musiker har exakt samma noter, men spelar sig fram individuellt genom notbilden. Det finns alltså ingen synkronisering dem emellan. Detta gäller *Piece for 4 Pianos* och det gäller *Two Pianos*. Den rytmiska notationen är mycket sparsam och består i stort sett av enbart nothuvuden, alltså utan specificerad rytmik. Spelanvisningarna är typiska för Feldman vid den här tiden: "Durations are free. Slow. Soft as possible."

Christian Wolff (f.1934) berättar om *6 Nocturnes* (2007) att de "skrevs för en konsert till John Cages ära, och var ursprungligen del i ett samarbetsprojekt med David Behrman, John King och Takehisa Kosugi, kallat For John. Jag spelade dem simultant med de andra deltagarnas musik.

De är alltså tillägnade J.C. (in memoriam), men också Satie, eftersom Cage introducerade hans musik för mig och eftersom han särskilt beundrade Saties *Nocturnes*, liksom även jag och min pianolärarinna, Grete Sultan. Den femte nocturnen är även tillägnad David Behrman på hans 70-årsdag.

Notationen är mer eller mindre konventionell (två system för klaviatur), men det finns inga klaver; noterna kan läsas i såväl diskant- som basklav och (vilket är ovanligt) även i valfri oktav, och man kan läsa varje notation på så många sätt som man vill, eller som man kan hantera med två händer och en klaviatur."

6 Nocturnes är alltså ursprungligen tänkta för en ensam pianist men har av Wolff och dagens pianister även framförts i version för två respektive tre pianon.

Christian Wolff vid flygeln – flankerad av Persson och Scholz.